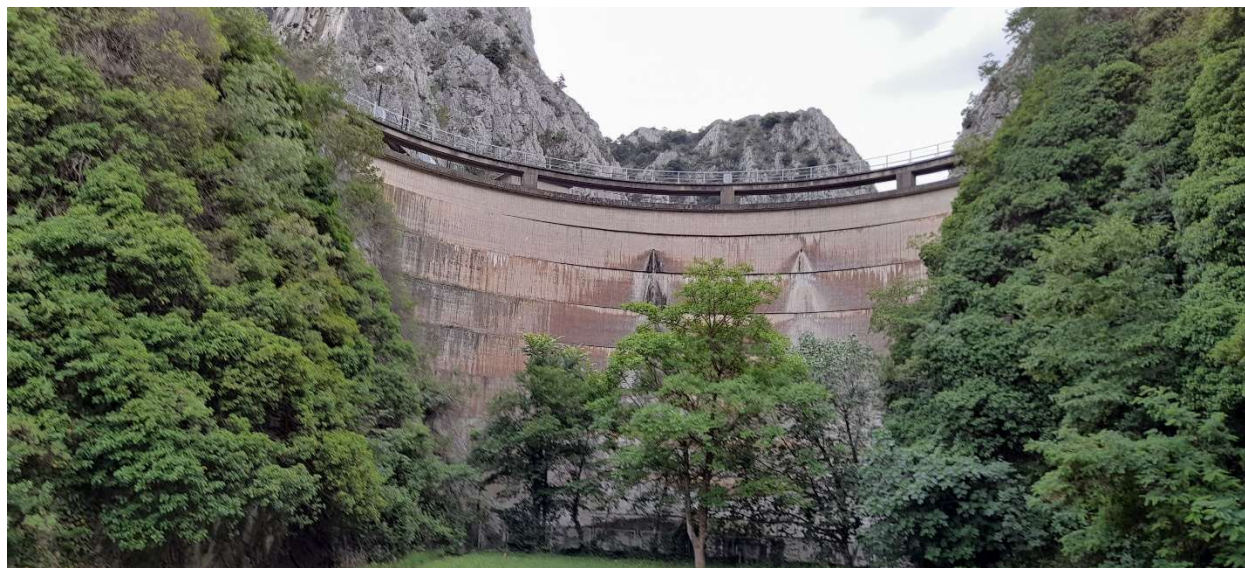

РЕВИЗИЈА НА УСОГЛАСЕНОСТ НА ТЕМА “ЕКСПЛОАТАЦИЈА НА ВОДНИ РЕСУРСИ ПРИ ПРОИЗВОДСТВО НА ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА ЗА ПЕРИОД ОД 2012 ДО 2021 ГОДИНА“

Државниот завод за ревизија изврши ревизија на усогласеност, со цел да оцени дали надлежните институции обезбедуваат законитост во процесот на планирање и доделување концесии, издавање дозволи за водно право, нивното следење, меѓусебна комуникација и размена на информации, како и целосна и точна наплата на концесиските надоместоци и надоместоците за користење на вода.

Со извршената ревизија обезбеден е основ за изразување на следниот заклучок: Врз основа на извршената ревизија, утврдивме дека, честите измени, комплексноста, како и промената на надлежностите со законската регулатива, неисполнувањето на стратегиските цели за изградба на големи хидроелектрани, планирањето без направена оценка на влијанието врз животната средина и долгата и сложена постапка, која се одвива во повеќе институции за обезбедување на потребната документација, како и недоволните капацитети, координација, контрола и надзор на инволвираните институции во следењето на концесиската дејност и наплатата на надоместоците, придонеле за пролонгирање на почетокот со работа и ставање во нееднаква положба на концесионерите, несоодветна заштита на животната средина и нецелосна наплата на надоместоците од МХЕ. Дополнително на ова, произведената електрична енергија од МХЕ во 2020 година учествува со 4 % во вкупното домашно производство, а на истите во период од 2012 до 2021 година, им се платени 41 милион евра повеќе во однос на пазарната вредност поради користење на законски предвидените повластени тарифи врз основа на договори со важност од 20 години, а на товар на крајните корисници. Имајќи го предвид наведеното се доведува во прашање оправданоста на доделените концесии и ЈПП и нивното понатамошно работење под истите услови.

Ревизијата утврди дека стратешките документи се донесени без направена стратегиска оценка на влијанието врз животната средина и не се исполнети утврдените цели за изградба на големи ХЕ, а со тоа не се постигнати утврдените задолжителни цели за учество на ОИЕ во вкупната финална потрошувачка на енергија.

Имено, иако за поголемо искористување на техничкиот хидропотенцијал со стратегиите е предвидена изградба на 7 големи ХЕ, со кои би се постигнало дополнително учество од над 26% во вкупните потреби за електрична енергија, активностите во досегашниот период главно биле насочени кон изградба на МХЕ и покрај тоа што со целосната изградба на истите би се постигнало маргинално учество во вкупните потреби.

Јавните повици за 61% од вкупниот број доделени концесии за МХЕ се објавени во период пред донесувањето на стратешките документи. На истите им е загарантиран откуп на целокупното производство на електрична енергија по законски предвидени повластени тарифи, за што им се платени 41 милиони евра повеќе во однос на пазарната вредност на произведената електрична енергија, а учествуваат со 4% во вкупното домашно производство на електрична енергија во 2020 година.

Постапките за доделување концесии за користење на вода за производство на електрична енергија се спроведени без направена оценка на влијанието врз животната средина, а дел и без студија за концесиски проект, врз основа на застарени хидролошки податоци. При тоа не се склучени договори за концесија за 62% односно 70% од вкупно објавените локации од страна на МЕ и МЖСПП поради слабости при планирањето и изборот на локации.

Слабостите при издавањето на дозволите и неефикасната контрола од страна на надлежните институции овозможиле користење на вода без обезбедена дозвола за водно право, а поради невостоставена водна книга, МЖСПП не располага со комплетни податоци за примените барања и издадените дозволи за водно право и не е обезбедена достапност на истите за инспекциските служби.

Одобрувањето на елаборатите за заштита на животната средина се врши без соодветно утврдување на можното влијание врз животната средина, што доведува до ризик изградбата на МХЕ да има одредени негативни влијанија врз речните екосистеми и природната биолошка разновидност.

Несоодветното планирање, сложената постапка во повеќе институции и непочитувањето на роковите за постапување од истите, придонеле потребната документација за дел од МХЕ да не биде обезбедена во предвидениот рок и да се пролонгира почетокот со работа или да се раскинат договорите, а со тоа дел од концесионерите да бидат ставени во нееднаква положба.

МЕ и МЖСПП немаат доволно капацитети и меѓусебна координација за следење на концесиската дејност, во услови кога не е уредено водење регистар на концесии за користење на вода, а регистарот на доделени договори за ЈПП што се води во МЕ е некомплетен.

ДИЖС нема доволно водостопански инспектори, не спроведува ефикасно планирање и координација при вршењето на инспекцискиот надзор над хидроелектраните и нема обезбедено заштита на документацијата и транспарентност за својата работа.

Постојната законска одредба за пресметување на надоместокот како процент од производната цена на електричната енергија, без истата да се дефинира, придонела обврзниците да применуваат производни цени пресметани на свој начин или да применуваат продажни цени.

Утврдениот начин на пресметување и месечното уплаќање на надоместокот за водно право и негово евидентирање единствено во трговските книги на производителите на електрична енергија не овозможува континуирано следење и контрола, ниту можност за обезбедување целосна и редовна наплата на надоместокот.

Како резултат на тоа ревизијата констатира дека од МХЕ кои се повластени производители не се уплатени 22.841 илјади денари во Буџетот на РСМ, што претставува 41% од вкупно пресметаниот надоместок.

Ревизијата истакнува дека за дел од доделените локации има застој во постапката кој не може да се припише како вина на концесионерот, а дел се опфатени во заштитен појас на Национален парк, поради што постои извесност дека договорите ќе бидат раскинати со можни фискални импликации за Буџетот на РСМ.

СИСТЕМСКИ СЛАБОСТИ

Закон за водите, Закон за концесии и други видови ЈПП, Закон за енергетика

Исто така ревизијата укажува на постоењето колизија на законските решенија во однос на надлежностите на МЖСПП, од една страна за доделување концесии за изградба и на мали и на големи хидроенергетски објекти, а од друга страна за издавање дозволи за водно право и одобрување елаборати во функција на заштита на животната средина.

Ревизијата е на мислење дека улогата на МЖСПП е и треба да остане единствено заштита и зачувување на животната средина, вклучително и на водите, преку издавање дозволи за користење на водата и одобрување на елаборатите за заштита на животната средина и оцената на влијанието врз животна средина за спроведените проекти, а не и предлагач и спроведувач на истите. Поаѓајќи од целите на одлуката, како и од Стратегијата за развој на енергетиката ревизијата смета дека постапката за доделување концесија за користење на вода за производство на електрична енергија треба да се спроведува во МЕ како надлежно министерство од областа на енергетиката. Поради тоа ревизијата препорачува МЖСПП и МЕ во соработка со Владата да преземат активности за преиспитување на законското решение за доделување на концесии за користење на вода за производство на електрична енергија и да предложат решение кое ќе биде во согласност со основните надлежности на двете министерства утврдени со Законот за организација и работа на органите на државната управа.

Закон за водите, Закон за концесии и други видови ЈПП, Закон за градежно земјиште

Со ревизијата утврдивме потреба од доуредување на неколку прашања преку донесување односно измена или усогласување на законски и подзаконски акти и тоа:

- воспоставување, одржување и континуирано ажурирање на единствен регистар на доделени концесии за користење на вода;
- воспоставување, одржување и континуирано ажурирање на склучени договори за долготраен закуп по пат на непосредна спогодба;
- утврдување обврска за јавните партнери навремено и редовно да ги доставуваат бараните податоци до МЕ заради упис во Регистарот на доделени договори за воспоставување ЈПП, како и прекршочни одредби за непочитување на истите;
- законско решение или подзаконски акт за начинот на пресметување на

надоместокот за користење на водата кој ќе биде применлив за сите производители на електрична енергија и

- донесување методологија за определување минимум прифатлив проток на водите и ниво на подземните води.